वर्तमाना अपि राजानुगतविवाहप्रवृत्तभृत्यवदापाततो यत्र प्राधान्येनाभिव्यक्ता व्यभिचारिणो देवमुनिगुरुनृपादिविषया च रतिरुद्बुद्धमात्रा विभावादिभिरपरिपुष्टतया रसरूपतामनापद्यमानाश्च स्थायिनो भावा भावशब्दवाच्याः । तत्र व्यभिचारी यथा—'एवंवादिनि देवर्षौ–' इत्यादि (१५५ पृ.)। अत्रावहित्था ।

देवविषया रतिर्यथा मुकुन्दमालायाम्—

'दिवि वा भुवि वा ममास्तु वासो नरके वा नरकान्तक! प्रकामम् ।
अवधीरितशारदारविन्दौ चरणौ ते मरणेऽपि चिन्तयामि ॥'

मुनिविषया रतिर्यथा—

'विलोकनेनैव तवामुना मुने! कृतः कृतार्थोऽस्मि निबर्हितांहसा ।
तथापि शुश्रूषुरहं गरीयसीर्गिरोऽथवा श्रेयसि केन तृप्यते ॥'

राजविषया रतिर्यथा मम—

'त्वद्वाजिराजिनिर्धूतधूलीपटलपङ्किलाम् ।
न धत्ते शिरसा गङ्गां भूरिभारभिया हरः ॥'

एवमन्यत् ।

एवंवादिनीति । देवर्षौ नारदे । अत्र शिवप्रसङ्गजातहर्षसूचकस्य मुखरागादेर्लज्जया गोपनमवहित्था । सा चाधोमुखत्वव्यङ्ग्यलज्जया कारणेन लीलाकमलपत्रगणनरूपव्यापारान्तरसङ्गेन च झटिति प्रतीयत इति तस्याः प्रधानत्वम् । विभावादीनामत्यन्ततिरस्कृतत्वेन शृङ्गारस्याप्रधानत्वम् ॥ **दिवि वेति** । हे नरकान्तक! श्रीकृष्ण । मरणेऽपीत्यपिना इदानीम् । अत्र वक्तुः श्रीकृष्णभक्तीच्छा रतिः ॥ **विलोकनेनेति** । नारदं प्रति श्रीकृष्णस्योक्तिरियम् । निबर्हितांहसा विनाशितपापेन ॥ **त्वद्वाजीति** । राजानं प्रति कस्यचिदुक्तिरियम् ॥ गुरुविषया रतिर्यथा—'अस्मद्गोत्रमहत्तरः क्रतुभुजामद्यायमाद्यो रविर्यज्वानो वयमद्य ते भगवती भूरद्य राजन्वती । अद्य त्वं बहु मन्यते सहचरैरस्माभिराखण्डलो येनैतावदरुन्धतीपतिरपि स्वेनानुगृह्णाति नः ॥' अत्र दशरथस्य वसिष्ठे गुरौ रतिः ॥ पित्रोरपि गुरुत्वात्तद्विषया रतिर्यथा—'जीवत्सु तातपादेषु नवे दारपरिग्रहे । मातृभिश्चिन्त्यमानानां ते हि नो दिवसा गताः ॥' अत्र श्रीरामस्य पित्रो रतिः ॥ नृपादीत्यादिपदेन मित्रादेर्ग्रहणम् । तत्र यथा—'अद्य राज्यं मया प्राप्तमद्य वाली हतो मया । हरीणामद्य पूज्योऽस्मि यद्भवान्मित्रतां गतः ॥' अत्र सुग्रीवस्य श्रीरामे मित्रे रतिः । 'आदिपदात्पुत्रादेरपि ग्रहणम्' इत्यन्ये । तन्न । तद्विषयकरतेर्वत्सलरसत्वेनैव ग्रन्थकृता